

De mate waarin het potentieel van leerlingen wordt omgezet in schoolse vaardigheden is onder andere afhankelijk van hun sociale achtergrond: milieu-ongelijke onderwijskansen. Die samenhang reduceren is overheidsdoel, in concreto: kansenbeleid.

- 5 De milieu-ongelijkheid in onderwijskansen komt vooral in de loop van het basisonderwijs tot stand en is bij het einde van het basisonderwijs zo goed als 'af'; later neemt hij nog enigszins toe.

De milieu-ongelijkheid in onderwijskansen vindt niet zijn oorzaak in een of andere toets, zij wordt wel aan de hand van toetsen zichtbaar. Ze is er ook zonder een toets.

10

Hoe groot die ongelijkheid is, hangt mede af van de bezochte basisschool. Hoezeer een school die ongelijkheid beperkt door de minder kansrijken op te tillen, dat is een aspect van schoolkwaliteit.

- 15 De CITO-eindtoets is in eerste instantie een individueel hulpmiddel om een keuze te maken voor dat type voortgezet onderwijs dat bij instroom een bepaald niveau van leerstofbeheersing veronderstelt (vergelijk het vroegere toelatingsexamen voor v.h.m.o.).

- 20 Tegelijk maakt die CITO-eindtoets het mogelijk om de milieu-ongelijkheid van kansen in beeld te brengen op het niveau van scholen, regio's, steden, enzovoort. Het toetsresultaat is aldus – mits correct gecorrigeerd - ook een indicator voor de kwaliteit van het aldaar genoten basisonderwijs.

- 25 Al minstens een eeuw problematiseert het Nederlandse parlement van tijd tot tijd de 'kansen-ongelijkheid' en pleit voor het aanboren van talentreserves: het 'meritocratisch ideaal'. Gerealiseerd is dat ideaal echter vooralsnog niet. Het is ook geen leidend principe in de onderwijspraktijk.

Wie scholen wil beoordelen, kan daarbij gebruik maken van toetsen als de eindtoets van het CITO. Daarnaast zijn ook andere kwaliteitsindicatoren van belang, maar resultatenmeting is onmisbaar.

- 30 Ook wie kansengelijkheid wil bevorderen, zal zich mede oriënteren op toetsen als de CITO-eindtoets. Wie kansenbeleid wil evalueren, eveneens. Het blijkt een belangrijke voorspeller voor levenskansen.

Dat er naast de vaardigheden die zo'n eindtoets meet, meer zaken van belang zijn, staat buiten kijf, maar de vaardigheden die zo'n toets meet, zijn wel cruciaal. De andere zijn moeilijker meetbaar.

- 35 Wil je voorkomen dat leerlingen en scholen al te zeer 'toetsgericht' gaan werken, dan kun je onverhoopte neveneffecten nadrukkelijk bij je evaluatie betrekken en ze zo binnen perken houden.

- 40 Leerlingen in groep 8-PO zijn goed in staat, te verwoorden hoe zij hun school ervaren en welk beeld zij hebben van hun schoolse vaardigheden en mogelijkheden. Zo'n aanvullende bevraging levert naast een toets ook indicaties voor schoolkwaliteit en voorkomt ongewenste effecten van toetsdruk.

- 45 Naarmate scholen meer werken met leerlingen wier sociale achtergrond nadelig uitpakt voor het vertalen van talent in schoolse vaardigheden ('brandpuntscholen'), moeten die scholen extra inspanningen leveren. De professionaliteit van de teams is hier nog crucialer dan elders.

Een stevig faciliteringsbeleid voor scholen met veel kansarme leerlingen is eerste voorwaarde voor effectief kansenbeleid. Een regionaal stelsel van publiek gemaakte evaluaties zou de effectieve inzet van faciliteiten kunnen bevorderen. Zo'n stelsel zou het werk van de Inspectie kunnen versterken.

- 50 Anders dan het CBS zojuist in het slot van zijn rapport over de gewichtenregeling aanbeveelt, verdient het m.i. serieus overweging om basisscholen te faciliteren naar het aantal leerlingen met een laag gezinsinkomen. Dat dat zou kunnen, laat het CBS-rapport zelf zien. Het werkt eenvoudiger, completer, gedifferentieerder en heeft belangrijke voordelen voor de beeldvorming van de doelgroep.